

СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ ОЦІНКА

ГРИНЬКО Т. В.

кандидат економічних наук

ЄРМАКОВА Г. В.

Дніпропетровськ

Сучасний етап розвитку економіки характеризується посиленням ринкової конкуренції та стрімким зростанням значення інноваційної складової в діяльності підприємства. Це насамперед пов'язано з науково-технічним розвитком та впровадженням інновацій. Водночас економіка України на етапі переходу до ринкової зіштовхнулася з низкою проблем і перешкод, однією з яких є недостатня конкурентоспроможність українських підприємств та економіки в цілому. А оскільки саме інновації в сучасному суспільстві є головним джерелом конкурентних переваг, питання підвищення інноваційної активності підприємства та її оцінки набуває особливої актуальності.

Поняття інноваційної активності розглядається в працях як зарубіжних, так і вітчизняних авторів: І. Ансоффа, Д. Моррісона, К. Крістенсена, Ф. Янсена, І. В. Баранової, М. В. Черепанової, В. П. Баранчєєва, Р. А. Фатхутдінова, І. А. Тарасенко, О. Н. Королько, К. С. Бєлявської та інших. Проте ця тема потребує подальшого дослідження, систематизації.

Метою даної роботи є визначення сутності поняття інноваційної активності, узагальнення підходів до її оцінки, а також визначення способу вдосконалення оцінки інноваційної активності в Україні.

Слово «активний» має латинське походження (лат. *activus*) та характеризує діючий суб'єкт, що приймає активну участь у впливі на інші суб'єкти або об'єкти [1]. Що стосується поняття інвестиційної активності, то на сьогоднішній день між вченими та дослідниками не існує повного консенсусу щодо його визначення. Розглянемо декілька з них.

Так, Європейська Комісія та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) визначають економічну активність як сукупність всіх наукових, технологічних, організаційних, фінансових та комерційних заходів, які фактично призводять або мають на меті впровадження інновацій [3, с. 18].

І. О. Тарасенко визначає інноваційну активність суб'єкта господарювання його спрямованістю на реалізацію стратегічних цілей розвитку в умовах ринкової конкуренції з метою забезпечення стійкості функціонування підприємства та його успішності у довгостроковій перспективі [3, с. 135].

На думку В. Зорина, інноваційна активність в економіці – це управлінська діяльність, що враховує потреби ринкової економіки в безперервному оновленні товарів, послуг, технологій. Вона виявляється у прагненні перемагати в конкурентній боротьбі за рахунок новизни, досконалості і якості продукції, у підтримці творчих, ініціативних працівників; в готовності до організаційних змін, до зламу управлінських структур у відповідь на коливання ринку та ін. [4].

Серед західних економістів особливо відзначають підхід І. Ансофа до активності організації. Базуючись на своїх дослідженнях, вчений стверджує, що конкурентний статус фірми в стратегічній зоні господарювання визначається як результат взаємодії трьох наступних факторів: ефекту масштабу діяльності організації, конкурентної стратегії, потенціалу організації [5; 2, с. 137]. При цьому кожен з вищезазначених факторів є не потенційно можливим, але вже досягнутим організацією в результаті виявленої її співробітниками і керівництвом активності. Таким чином, за І. Ансофом, потенційний конкурентний статус організації стає реальним лише у разі ненульової активності, що проявляється фірмою [5].

Російські дослідники (В. П. Баранчєєв, Н. П. Масленнікова, В. М. Мішин) дають визначення інноваційної активності як комплексної внутрішньої характеристики, заснованої на властивостях, здібностях і компетенціях організації як споживача і постачальника інноваційного продукту. Ця група вчених розглядає інноваційну активність з позиції так званого методу «чорного ящика», на основі якого вони визначили ключові характеристики інноваційної активності організації, до яких належать: інноваційна сприйнятливість, забезпеченість ресурсами, якість організації та спілкування та інноваційна компетентність. Ці характеристики, на думку авторів, відображають забезпеченість організації якісними можливостями (здібностями, властивостями, компетенціями) й кількісними ресурсами (матеріальними, людськими) для інноваційної діяльності [5].

А. Трифілова розглядає інноваційну активність як ланку між етапами аналізу внутрішнього та зовнішнього

середовища, формулювання цілей та планування стратегій [6, с. 55]. Відповідно зміст інвестиційної активності як економічної категорії полягає не тільки в тому, щоб оцінювати масштаби впровадження нових та покращених технологій, а й сприяти окремим підприємствам в обранні певного напрямку інноваційного розвитку та формуванні на цій основі ефективної інноваційної політики. Вона також вважає, що оцінку інноваційної активності підприємства доцільно проводити у вигляді розрахунку та порівняння отриманих значень коефіцієнтів з базовими показниками. В ролі останніх можуть використовуватися дані вітчизняних підприємств або досвід зарубіжних компаній. До показників інноваційної активності А. Трифілова відносить такі коефіцієнти: забезпеченості інтелектуальною власністю; персоналу, зайнятого в НДДКР; власності, призначеної для НДДКР; освоєння нової техніки; впровадження нової продукції; інноваційного зростання. Система оцінки інноваційної активності має на меті оцінку інноваційних ресурсів підприємства, включаючи інтелектуальні, кадрові, продуктові, майнові, технологічні та інвестиційні [6, с. 49 – 53].

Вчені-економісти І. В. Баранова, М. В. Черепанова визначають інноваційну активність як комплексну характеристику інтенсивності інноваційної діяльності підприємства, заснованої на здатності до мобілізації інноваційного потенціалу. Для оцінки економічної активності підприємства вони пропонують застосовувати три підходи:

1) формальний – дозволяє розподілити всі підприємства на інноваційно активні та інноваційно неактивні. Належність до першої категорії визначається за фактом виконання робіт, що відносяться до інноваційної діяльності;

2) ресурсно-витратний – заснований на визначенні величини різних ресурсів в вартісному вираженні, які організація використовує на всіх стадіях інноваційного процесу;

3) результативний підхід – заснований на ідентифікації можливих ефектів від інноваційної діяльності організації та їх вартісної оцінки [7].

Реустов А. Ю. теж дотримується схожого підходу. Головна відмінність полягає в тому, що він не розділяє вище названі підходи, а вважає, що поняття інноватики одночасно охоплює кожну за них [5].

В Україні інноваційна діяльність регулюється Законом України «Про інвестиційну діяльність» від 4.07.2002, однак поняття інноваційної активності в ньому не визначається [8]. На нашу думку, першим кроком до зростання інноваційної активності має стати чітке визначення цього поняття в українському законодавстві та впровадження якісно нових показників для його оцінки. На сьогоднішній день інноваційна активність підприємств вимірюється декількома показниками, а саме: кількість інноваційно активних підприємств, обсяг реалізованої інноваційної продукції, обсяг інноваційних витрат, кількість впроваджених нових технологічних процесів та інноваційних видів продукції [9, с. 1]. Проте така оцінка має свої недоліки. Ми вважаємо, що для більш достовірної оцінки інноваційної активності підприємств доцільніше буде застосувати інтегральний показник, що врахував би вище названі та інші дані. Також Україні доцільно

використати світовий досвід та запровадити показник для оцінки інноваційної активності в країні та регіонах для того, щоб не тільки охарактеризувати загальний стан інноваційної сфери, але й визначити пріоритети інноваційної політики, посилити ті напрями, де заходи найбільш ефективні. Розглянемо, наприклад, Глобальний інноваційний індекс, досвід оцінки інноваційної активності країн Європи, а також Росії.

В Євросоюзі робота з порівняльного аналізу інноваційної активності країн активізувалася в 2000 р., коли була створена «карта європейського інноваційного простору». Методика Євросоюзу кілька разів змінювалася і удосконалювалася, а остання модифікація була проведена в 2008 р. Відповідно до методології всього виділяється сім композиційних індексів, на підставі яких будується загальний агрегований індекс, що відображає рівень інноваційної активності в країні. Для аналізу динаміки розраховується середньорічний темп зростання по кожному з композиційних та по агрегованому індексу в рамках п'ятирічного періоду. Всі індикатори розбиті на три групи: 1) Enablers – відображає основні рушійні сили інноваційної діяльності, які є зовнішніми по відношенню до фірми; 2) Firm activities – показники, що відображають діяльність фірми; 3) Outputs – результати діяльності фірм як інноваторів [10, с. 5 – 6].

Одним з найпоширеніших світових показників є глобальний інноваційний індекс (Global Innovation Index, GII), створений поєднанням зусиль Індійської промислової конфедерації, Всесвітньої організації з охорони інтелектуальної власності (спеціалізований підрозділ ООН), компаній Alcatel-Lucent та Booz and Company. Індекс розраховується для 125 країн, населення яких складає 93, 2% населення планети, а сумарний ВВП – 98% товарів, вироблених у світі. GII розраховується виходячи з двох субіндексів: вихідного і кінцевого інноваційного субіндексів, кожен з яких побудований на значеннях груп показників. До вихідних індексів належать: 1) інститути; 2) людський капітал і дослідження; 3) інфраструктура; 4) досвід ринку; 5) досвід бізнесу. Дві групи кінцевих показників: 6) підсумки наукових досліджень; 7) підсумки творчих пошуків. Значення складових частин груп показників розраховується як середня зважена індивідуальних індикаторів; значення груп показників розраховується як середнє арифметичне частин, що входять до них [11].

Отже, стрімкий розвиток інноваційної сфери спонукає підприємства до інтенсифікації їх інноваційної активності, перш за все для формування та утримання конкурентних переваг та забезпечення успіху підприємства. Одним із державних заходів, спрямованих на активізацію інноваційної активності в Україні, має стати визначення цього поняття в законодавстві та розроблення показників, що дозволили б зробити аналіз інноваційної активності та виявити найбільш ефективні напрями інноваційного розвитку. Найкращим для цього, на думку авторів, буде застосування комплексного підходу, який є сукупністю трьох компонентів: формального, ресурсно-витратного та результативного, оскільки він максимально охоплює всі аспекти інноваційної активності. Такі заходи стануть важливим кроком до активізації інноваційної

активності, реалізації потенціалу інноваційного розвитку для докорінної модернізації національної економіки, підвищення її соціально-економічної ефективності та національної конкурентоспроможності. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Д. Н. Ушаков.** Большой толковый словарь современного русского языка: [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dict.t-mm.ru/ushakov/>.
- Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) and Statistical Office of the European Communities (Eurostat). The measurement of scientific and technological activities: guidelines for collecting and interpreting innovation data: Oslo manual, Third Edition, Paris. – 2005. – 166 p.
- 3. І. О. Тарасенко, О. М. Королько, К. С. Белявська.** Оцінка інноваційної активності підприємства в системі стратегічного управління // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №9 (99). – с. 133 – 141.
- 4. В. Зорин.** «Евразийская мудрость от А до Я»: толковый словарь: [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.term.ru/dictionary/470>.
- 5. Реустов А. Ю.** Анализ ресурсной, результатной и статистической компонент инновационной активности организации // Инновации. Инвестиции. – 2011. – №33: [Електроний ресурс]. – Режим доступу: www.uecs.ru/component/content/article/650.
- 6. Трифилова А. А.** Оценка эффективности инновационного развития предприятия. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 304 с.: ил.
- 7. 5. Баранова И. В., Черепанова М. В.** Методические подходы к оценке инновационной активности и инновационного потенциала вуза // Новосибирская инновационно-инвестиционная корпорация «НОВИНКОР»: [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://novinkor.com/biblioteka/innoworld/71-innoactive.html>.
- 8.** Закон України «Про інноваційну діяльність»: [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3715-17>.
- 9. Матковський С. О.** Інноваційна активність підприємств Львова в 2010 році: [Електроний ресурс] // Головне управління статистики у Львівській області. – 2011. – № 59. – Режим доступу: http://stat.lviv.ua/ukr/si/press/2011/r040411_59.pdf.
- 10. Волкова Н. Н., Рубинштейн А. А., Романюк Э. И.** Методики мониторинга НИС РФ и международных сопоставлений инновационной деятельности: [Електроний ресурс]. – Москва. Ин-т экономики РАН, 2010. – 16с. – Режим доступа: http://www.inecon.ru/tmp/Doklad_Sovet_30.11.10.doc.
- 11.** The Global Innovation Index: [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org>.
- 12. И. Стерлигов.** Правительство получило «Российский инновационный индекс»: [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nanonewsnet.ru/articles/2011/pravitelstvo-poluchilo-rossiiskii-innovatsionnyi-indeks>.
- 13.** Ученые разработали российский инновационный индекс: [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nanonewsnet.ru/news/2011/uchenye-razrabotali-rossiiskii-innovatsionnyi-indeks>.